

Tisztelt Egybegyűlteik!
Márta asszony, Polgármester úr, Képviselő urak, Püspök úr, Pilismarót lakosai!

A XIX. században még gyakori, azóta egyre ritkuló nemes kezdeményezés eredményeként gyűlhettünk össze ma itt, a Duna partján, a festői szépségű Duna-kanyarban: Egy település – saját lakosainak kezdeményezésére és képviselő testülete egyhangú támogatásával – közterületet nevez el hajdani polgáráról. Ezt jó másévszáz évvel ezelőtt településszépítésnek nevezték. A környezetkultúra elvitathatatlan része az önmagára igényes polgárság identitásának. Pilismarót polgárai, vezetői és képviselőtestülete ma példát mutatnak: kezdeményezésükkel és döntésükkel, s a döntés megvalósításával egyrészt garantálják, hogy a név, melyet egykori polgártársuk viselt, soha ne merüljön feledésbe – hiszen Dr. Lengyel Árpádról a világon első ízben neveznek el ma közterületet – másrészt példát mutatnak abban, hogy a nyers kereskedelmi érdeknél előbbre valónak tartják a kultúrát, melyről szokás azt mondani, hogy csupán vékony jégréteg a vad ösztönök sötét óceánján. Pilismarótiak! A hajózás történetét ápoló magyar civil szervezet képviselőjeként köszönöm Önöknek, hogy településszépítő kezdeményezük fókuszába állították a Tenger legnagyobb magyar hőseit az 1912. évből: Dr. Lengyel Árpádot, a TITANIC túlélőit mentő CARPATHIA gőzhajó magyar orvosát, akiről szépen rendezett közterületet neveznek ma el településüknek az orvos hőstette szempontjából talán legautentikusabb pontján: a Tengerbe siető Duna partján. Ki volt ez az ember, aki szülőhelyétől ilyen gesztust érdemelt?

Lengyel Árpád 1886-ban született Pilismaróton Lengyel (Weisz) Ede kisvárdai származású kereskedő és Gutfreund Matild gyermekeként. Általános- és középiskolai tanulmányait Esztergomban és Budapesten végezte, majd 1904-ben belépett a Budapesti Önkéntes Mentőegyesület (BÖME) kötelékébe. 1909-ben diplomázott a Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetem orvosi karán, gégészeti szakirányon, majd a Szent Rókus Kórházban kezdett dolgozni, emellett tovább folytatta a BÖME-keretében végzett önkéntes munkáját, immár mentőorvosként. 1911 őszén újsághirdetésre válaszolva jelentkezett a brit Cunard Line hajótársasághoz, ahol a Fiume-New York járatra kerestek angolul jól beszélő magyar orvost a magyar kivándorlók mellé.

A CARPATHIA 1912. április 11-én indult New Yorkból vissza, Fiumébe. Négy nappal később 00:25 órakor fogta a TITANIC vészjelzéseit, s 03:35-kor ért a TITANIC által megadott helyre, majd 04:10-kor vette fel az első túlélőket. A túlélők mentésében kulcsszerep várt Lengyel Árpádra, mivel a hajón lévő három orvos közül egyedül neki volt a tömegszerencsétlenségeknél használható mentőorvosi gyakorlata. Rostron parancsnok ezért őt állította a CARPATHIA bejárához, ahol beemelték a hajótörötteket. Ő határozta meg a 705 túlélő állapotát, a számukra szükséges ellátásokat, a sérüléseik súlyossága szerint. Lengyel Árpád visszaemlékezésében többek között ez áll: „*Alig győztük a sok munkát és a vigasztalást.*” A CARPATHIA személyzete a TITANIC-on szolgált társainak, vagy a rászoruló túlélőknek adta át a saját fekhelyét. Dr. Lengyel Árpád két nőnek engedte át a kabinját, az orvos így az egyik harmadosztályú folyosó padján aludt, végig a New Yorkba vezető visszaúton. Viszonylag kevés túlélő szenvedett fizikai sérülést, a lelki teher sokkal nagyobb volt. Számptalan utas vesztette el a hozzátartozóját. Az egyik nászutaspártnak a tragédiában megözvegyült nőtagja Lengyel Árpádban vélte elismerni elveszített férjét. Mindez olyan hatalmas lelki megrázkódtatással járt, hogy Lengyel doktor soha többé nem szállt hajóra. A mentés során tanúsított magatartásával ugyanakkor általános elismerést keltett. Érdemeit köszönőlevelek sorával ismerték el azok, akikkel személyesen is kapcsolatba került, a TITANIC utasai által alapított segélybizottságtól a hajó tisztikarának minden tagjával együtt aranyérmét, a Liverpooli Hajótöröttek Emberbaráti Társaságától pedig díszes emléklapot és ezüst tengeri mentési érmet kapott. Tevékenységét Magyarországon a mentők ismerték el: a BÖME vas érdemérmét – a szakma akkori legmagasabb kitüntetését – kapta. Az uralkodó család részéről az állandóan Budapesten tartózkodó Habsburg József főherceg és Augustza főherceg asszony vacsorán látta vendégül.

Talán ennek köszönhető, hogy amikor katonaoorvosként bevonult az első világháborúba, rábízta az Augustza főherceg asszony által felszerelt Augustza mentővonat parancsnokságát. A háborút követően gégészként és mentőorvosként, majd tanárként folytatta munkáját. 1919-ben Budapesten kötött házasságot Berger Margittal. Házasságukból két gyermek született Bálint (1921-1927) és Anna (1925-2001). A TITANIC-kal kapcsolatos emlékeiről – néhány kerek évfordulós szakmai felkérést kivéve – nem beszélt. Az 1920-as évektől üzemorvosként tevékenykedett a BSZKRT-nál (Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvény Társasága). 1934-től pedig egy jól felszerelt magánrendelőt is fenntartott a Budapest VIII. kerület Rákóczi út 11. sz. ház első emeletén bérelt lakásban, ahol a családjával lakott. Lengyel Árpád 1940-ben, 54 éves korában hunyt el, szívrohamban. Temetésekor a Főváros dízsírhelyet adományozott a számára. A nyilas hatalomátvételt követően családját előbb a lakásból telepítették ki, majd 1944. novemberében özvegyét, aki épp kenyérért merészkedett ki az utcára, egy razzia során elhurcolták, s nyoma veszett. Hivatását az egészségügyben lánya folytatta, aki műtősnökként összetett sebészeti beavatkozásoknál instrumentált.

Dr. Lengyel Árpád személyének és a TITANIC túlélőinek mentése során végzett tevékenysége jelentőségét Dr. Papp Zoltán, a Kresz Géza Mentőmuzeum korábbi igazgatója így foglalta össze: „*A XX. század elején két magyar orvos nevét ismerte az egész világ: az egyik Semmelweis Ignác, a másik Lengyel Árpád.*” Legyenek büszkéek rá!